

6. Мостенська Т.А. Економічний механізм формування і ефективного функціонування молочної промисловості України [Текст] : Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.02 / Т.А. Мостенська; Ін-т аграр. економіки УААН. – Київ, 2001. – 37 с.

7. Мостенська Т.А. Системне забезпечення конкурентоспроможності підприємств м'ясної і молочної промисловості України : монографія / Мостенська Т. А, Драган О.І., Суха І.В. ; Нац. ун-т харч. технологій. – К.: 2010. – 267 с.

8. Ільчук М. М., Рудий М. М. Функціонування молокопродуктового і м'ясопродуктового підкомплексів в умовах розвитку інтеграції / М. М. Ільчук, М. М. Рудий. – К.: Нічлава, 2006. – 384 с.

9. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. / О.М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.

10. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). – К.: ІН НАНУ, 1997. – 455 с.

11. Лукінов І.І. Вибрані твори. У двох книгах. – Кн.1. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 816 с.

12. Гесць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Гесць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. 864 с.

УДК 338:630.1.33

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЛОГІСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

**СУМЕЦЬ О.М., К.Т.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІБЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

У статті наведена систематизація факторів розвитку олійно-жирової галузі. Визначено вплив наведених факторів на організацію та здійснення логістичної діяльності підприємств галузі.

The article presents a systematization of the factors of oil and fat industry. The effect of the above factors on the organization and implementation of logistics activities of the industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження структури національної економіки та відповідна статистика останніх років свідчить проте, що олійно-жирова галузь (ОЖГ) нині є однією з найбільших галузей народного господарства нашої країни. Вона входить до переліку тих галузей національної економіки, що мають позитивний розвиток [1; 2; 8]. Це дозволяє проорокувати Україні

можливість зайняти серйозні світові позиції в експорті соняшникової олії і проту. Однак, щоб формувати позицію лідера на світовому ринку важливим і необхідним є постійне дослідження факторів впливу на розвиток галузі й своєчасне запровадження ефективних логістичних технологій на проблемних сегментах ринку. Таке завдання для вітчизняних виробників олійної продукції є новим і, більш того, у певному сенсі проблемним. Це пояснюється тим, що інструментарій логістики нині для підприємств агропромислового комплексу і, зокрема для ОЖГ, ще не зовсім відпрацьований і організація та реалізація логістичної діяльності (ЛД) на підприємствах зазнає чималих труднощів [7]. Одним із основних чинників породження таких труднощів, безумовно, слід рахувати фактори впливу на розвиток галузі. Таким чином, оминати зазначені труднощі, хоча і частково, можливо завдяки дослідженню факторів впливу на розвиток галузі (як ендо-, так і екзогенного характеру) та виявлення серед них тих, що мають досить значний вплив на ЛД підприємств. Це дозволить своєчасно коригувати підприємствам логістичну стратегію і підбирати такі логістичні технології, що дозволяють ефективно вирішувати проблеми на шляху просування продукції на зовнішній ринок.

Зважаючи на вище зазначене, виявлення та системний аналіз факторів розвитку ОЖГ та їх впливу на ЛД підприємств є нині нагально важливим завданням для дослідників і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням факторів розвитку та специфічних особливостей олійно-жирового підкомплексу країни займалися такі вітчизняні вчені як В.М. Гончаров [1], О.В. Мануйленко [3], В.І. Мельник [4], А.В. Фаїзов [8], О.М. Чорновол [9] та ін. Втім, автори не приділяли уваги визначенню впливу факторів розвитку галузі на організацію і здійснення ЛД підприємств, що формує необхідність ґрунтовних досліджень у цьому питанні.

Формування цілей статті. Метою дослідження, результати якого подані в статті, є виконання систематизації факторів розвитку олійно-жирової галузі й встановлення їх впливу на організацію та здійснення логістичної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження будь-яких факторів впливу на той чи інший об'єкт розпочинається із виконання систематизації останніх. Якщо розглядати систематику факторів розвитку ОЖГ в аспекті подальшого визначення їх впливу на організацію та здійснення ЛД відповідних підприємств, то

доцільним буде вказані фактори класифікувати за критерієм «характер дії». На думку автора, даний критерій дозволяє виконати коректну диференціацію факторів, що у подальшому надасть можливість виконати не тільки якісну, а й кількісну їх оцінку. Це сприятиме більш коректному встановленню пріоритету їх дії на зміст і спрямованість ЛД підприємств означеної галузі.

Відповідно до вказаного критерію всю множину факторів розвитку галузі пропонується диференціювати на п'ять груп: I - фактори інституційного, II - фактори фінансово-економічного, III - фактори організаційного, IV - фактори управлінського, V - фактори техніко-технологічного, VI - фактори соціального характеру.

Дослідження фактичного стану ОЖГ, вивчення нормативних та законодавчих актів, що тим чи іншим чином впливають на розвиток галузі, аналіз наукових публікацій та рішень міжнародних науково-практичних конференцій, симпозіумів та семінарів дали можливість встановити склад більш значимих факторів для кожної із вказаних груп. Таким чином, у кінцевому вигляді розгорнута систематизація факторів розвитку галузі може бути подана у такий спосіб (табл.).

Наведена класифікація поєднує у собі 26 факторів, кожен із яких має певний ступінь дії як на розвиток галузі, так і на форму організації та процес здійснення ЛД підприємств.

Таблиця

Систематизація факторів впливу на розвиток олійно-жирової галузі

Група	Фактори
1	2
I	1. Зростаюча необхідність забезпечення продовольчої й енергетичної безпеки держави, регіонів. 2. Інтенсивний розвиток організованого ринку рослинних олій. 3. Зменшення обсягів експорту соняшникового насіння, що вимагає переробки його на вітчизняних підприємствах. 4. Підтримка розвитку оптових ринків із боку держави і створення належних умов для ефективної торгівлі. 5. Зростаюча інтегрованість ОЖГ в інші галузі економіки. 6. Стимулювання і підвищення рівня використання наявного потенціалу галузі рослинництва в регіонах країни
II	7. Прибутковість галузі. 8. Високий рівень рентабельності вирощування олійних культур і продукції, що з них виробляється
III	9. Розширення світової географії збуту. 10. Організація розгалуженої мережі поставки олійної продукції

Продовження таблиці

1	2
IV	11. Упровадження нових форм управління в систему загального менеджменту галузі. 12. Підвищення рівня фахової кваліфікації робітників і управлінців. 13. Запровадження і реалізація логістичного підходу до управління товаропотоками
V	14. Збільшення частки використання олій рослинного походження для технічних потреб народного господарства. 15. Створення умов для досягнення економічності й безперервності етапів виробництва олійного насіння, їх заготівлі, зберігання і переробки. 16. Сприятливі кліматичні умови для вирощування олійних культур. 17. Високий рівень концентрації і спеціалізації виробництва продукції з олійних культур. 18. Розвиток сучасних інформаційних технологій управління виробництвом, складським господарством, електронного обміну інформацією тощо. 19. Комплексне використання сировини при виробництві основного продукту. 20. Підвищення технологічного рівня виробництва продукції із олійних культур. 21. Збільшення обсягів виробництва продукції, розширення її асортименту. 22. Значний потенціал галузі щодо подальшого розвитку і нарощування темпів і обсягів виробництва олійної продукції
VI	23. Збільшення населення планети. 24. Необхідність задоволення зростаючих внутрішніх потреб населення в продуктах харчування. 25. Значна переорієнтація у структурі харчування населення економічно-розвинених країн. 26. Необхідність і наявна можливість задоволення зростаючого попиту в олійній продукції зовнішнього ринку.

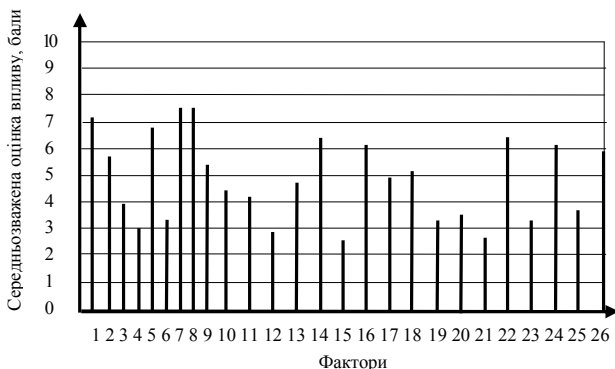
Для виконання кількісної оцінки впливу виявлених факторів на розвиток галузі та на форму організації і процес здійснення ЛД на олійно-екстракційних заводах була застосована бальна оцінка [5], що дозволяє кількісно виміряти якісні характеристики. У нашому випадку такими якісними характеристиками є фактори впливу, які по суті неможливо виразити певними математичними формулами, але можна проранжувати їх за ступенем впливу на визначений об'єкт, властивість чи тенденцію. Бальний метод дозволяє в значній мірі подолати труднощі оцінки, що пов'язані з неоднорідністю вивчаємих факторів. У результаті стає можливим визначити критичні фактори, а значить і види пріоритетних заходів для підвищення ефективності господарської діяльності, які треба здійснити у першу чергу, керуючись стратегічною метою підприємства чи розвитку окремої галузі.

Для оцінювання встановлених факторів, що чинять найбільший вплив на розвиток галузі та на форму організації і процес здійснення ЛД на олійно-екстракційних заводах, було проведено анкетне опитування менеджерів середньої та вищої ланки управління. У якості базових підприємств для проведення анкетного опитування були прийняті великі олійно-екстракційні заводи, сільгоспідприємства, що мають цеха по переробці олійних культур та спеціалізовані малі підприємства Харківської, Донецької та Луганської областей. Відповіді на анкети були отримані від 17 підприємств галузі.

Чисельність групи менеджерів, що прийняли участь в аналітичному дослідженні за кожним гіпотетичним фактором, склала 58-61 осіб. Частка менеджерів вищої ланки управління становила одну третину їх загальної чисельності. В анкетуванні прийняли участь менеджери віком від 24 до 55 років. Частка опитуваних у віці 24-33 роки становила 24,5 %, 34-43 років – 45,6 % і 44-55 – 29,9%. Усі менеджери мали вищу освіту: 42,3% опитуваних із економічною освітою, 34,7% – з технічною, а в інших переважає військова і юридична.

Вибірка менеджерів, що була залучена до опитування за ознакою «стаж роботи», була диференційована таким чином: стаж роботи до п'яти років мали 32,5%, від шести до 15 років – 41,7 % і більш 15 років 26%. До анкетування були залучені менеджери, які безпосередньо задіяні в здійсненні ЛД підприємств та мали вплив на прийняття управлінських рішень на різних рівнях управлінської ієрархії.

В анкетах респондентам було запропоновано проранжувати за характером впливу на розвиток галузі 26 вище вказаних факторів із використанням десятибальної шкали. Тобто, за кожною групою експертних показників, що отримані на основі анкетного опитування, виставлялася оцінка за шкалою від 1 до 10 балів. При цьому оцінка 1,0 бал відповідає найменшому впливу фактора, а оцінка в 10 балів вказувала на найбільший вплив. У результаті здійсненого ранжування була отримана середньозважена оцінка кожного фактора у балах (рис. 1).

Рис. 1. Ранжування факторів впливу на розвиток галузі

Виконана бальна оцінка дозволила встановити, що найбільш впливовими факторами на розвиток ОЖГ є (рис. 1): прибутковість галузі (позиція 7) і високий рівень рентабельності вирощування олійних культур і продукції, що з них виробляється (позиція 8), зростаюча необхідність забезпечення продовольчої й енергетичної безпеки держави, регіонів (позиція 1), зростаюча інтегрованість галузі в інші галузі економіки (позиція 5), збільшення частки використання олій рослинного походження для технічних потреб (позиція 14), значний потенціал галузі щодо подальшого розвитку і нарощування темпів і обсягів виробництва олійної продукції (позиція 22), необхідність задоволення зростаючих потреб населення в продуктах харчування (позиція 24), сприятливі кліматичні умови для вирощування олійних культур (позиція 16), необхідність і наявна можливість задоволення зростаючого попиту в олійній продукції зовнішнього ринку (позиція 24), інтенсивний розвиток організованого ринку рослинних олій (позиція 2).

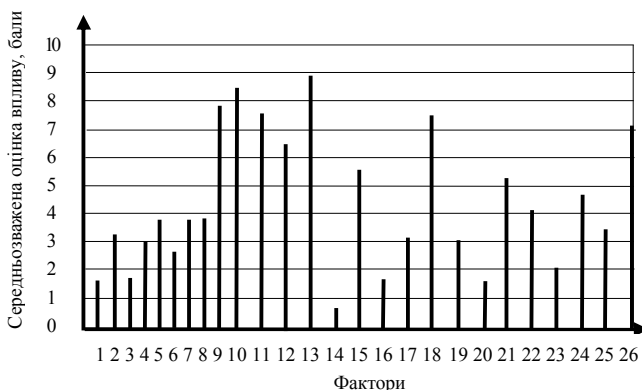
Системний аналіз виявлених найбільш впливових факторів на розвиток галузі надає підставу стверджувати, що вони є і певним катализатором для організації та подальшого здійснення ЛД на підприємствах.

З метою виявлення рівня впливу визначених факторів розвитку галузі на організацію і здійснення ЛД на підприємствах була виконана оцінка останнього також за 10-ти бальною шкалою. При цьому було прийнято наступний поділ рівнів значимості: від 0 до 3 балів – фактори мають незначний вплив на ЛД підприємства, від 3 до 7 балів – помірний, від 7 до 10 балів – значний вплив.

Відповідно до прийнятого поділу рівнів значимості встановлено, що найбільш значний вплив на організацію і здійснення ЛД підприємств чинять наступні шість факторів розвитку галузі – це розширення світової географії збуту (позиція 9) і організація мереж поставки олійної продукції на зовнішні ринки (позиція 10), упровадження нових форм управління в системі загального менеджменту галузі (позиція 11), запровадження і реалізація логістичного підходу до управління товаропотоками (позиція 13), розвиток сучасних інформаційних технологій управління виробництвом, складським господарством, електронного обміну інформацією тощо (позиція 18), зростаюча необхідність задоволення попиту в олійно-жировій продукції споживачів зовнішнього ринку (позиція 26) (рис. 2).

Попередні дослідження дозволили встановити вектори спрямування впливу визначених факторів на формування змісту і організації ЛД підприємств ОЖГ та особливостей її здійснення:

1) фактори, що позначені позиціями 9, 10 і 26, вимагають від підприємств галузі переходу на вищий рівень організації логістики – це організація міжнародних ланцюгів поставок, що характеризуються досить значною довжиною і шириною, використання відповідного упакування і тари, запровадження у своїй діяльності концепції «управління ланцюгами поставок». Окрім того, вказані фактори спонукають в межах галузі створювати вертикально-інтегровані об'єднання з повним (замкнутим) циклом виробництва й продажу продукції з олійних культур;

Рис. 2. Ранжування впливу факторів розвитку галузі на організацію та здійснення ЛД підприємств

2) фактори, що позначені позиціями 11 і 13, формують необхідність формування на підприємствах відповідних служб і підрозділів логістики та організації системи логістичного менеджменту з урахуванням специфіки галузі та вимог міжнародних стандартів якості управління;

3) фактор позиції 18 вимагає нагальної підготовки фахівців у сфері аграрної логістики, що володіють сучасними технологіями управління матеріальними й інформаційними потоками.

Перелічені вище фактори впливу на ЛД вимагають від підприємств, окрім вище переліченого, організації системи реєстрації, обліку та контролю логістичних витрат, яка сприятиме формуванню і підтримці їх високої конкурентоспроможності на зовнішньому ринку.

Висновки. У ході виконаного дослідження запропонована удосконалена систематизація факторів, що впливають на розвиток олійно-жирової галузі. При розробці класифікації факторів були враховані сучасні тенденції розвитку галузі та процеси глобалізації на світовому ринку, наслідки міжнародного поділу праці й кооперації.

Вперше досліджено вплив факторів розвитку галузі на ЛД, яка є одним із основних видів господарської діяльності підприємств. Встановлено вектори спрямування впливу визначених факторів на організацію, зміст і здійснення ЛД підприємствами галузі.

Література.

1. Гончаров В.М. Тенденції розвитку підприємств олійно-жирового підкомплексу / В.М. Гончаров, Т.С. Капустіна // Збірник наукових праць ЧДТУ. –Серія «Економічні науки». –2011. –Вип. 30 (Частина III). – С. 213-216.

2. Денисенко А.С. Аналіз динаміки світового ринку соняшникової олії / А.С. Денисенко // Вісник ХНТУСГ. –Серія «Економічні науки». – 2013. – Вип. 137. – С. 90-95.

3. Мануйленко О.В. Специфічні особливості олійно-жирової галузі як об'єктивна необхідність її державної підтримки / О.В. Мануйленко, Т.А. Жадан // Інноваційна економіка. – 2013. –№1(39). –С. 12-15.

4. Мельник В.І. Організаційно-економічні передумови ефективного функціонування олієжирового підкомплексу України / В.І. Мельник // Наукові праці Полтавської держ. аграрної академії. –Серія «Економічні науки». – 2012. – Том 6. – Том 1. – С. 188-183.

5. Методика расчёта балльной оценки экспертных показателей и показателей, полученных на основе интерактивных опросов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.raexpert.ru/ratings/internet/g2b/methodic/9/>.

6. Сумець О.М. Актуальність запровадження логістики в господарську діяльність підприємств АПК / О.М. Сумець // Логистика: проблемы и решения. –2013. –№ 4.–С. 38-44.

7. Сумец А.М. Проблеми підвищення ефективності логістическої діяльності АПК України / А.М. Сумец // Логістика: проблеми і рішення. – 2013. –№ 6 (49). –С. 35-39.

8. Фаїзов А.В. Олієжировий комплекс: проблеми і фактори розвитку / А.В. Фаїзов // Агроінком. –2011. –№ 10-12. –С. 21-29.

9. Черновол О.М. Вплив галузевих особливостей на формування витрат в олійно-жировій промисловості / О.М. Черновол // Вісник ЖДТУ. –2010. –№ 4 (54). – С. 314-317.

УДК 005:331.1

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ

**ХОЛОДНИЦЬКА А.В, К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

У статті розкрито ключові відмінності між сучасним керівником та лідером, окреслені основні помилки, яких припускаються більшість лідерів, роль емоційного лідерства, систематизовані складові емоційного інтелекту лідера та пов'язані з ними навички, запропоновані основні напрями підвищення ефективності лідерства в умовах структурних змін в економіці

The article describes the key differences between the modern manager and leader, outlining the main mistakes made by most leaders, role emotional leadership, systematic components of emotional intelligence and leadership related skills The main directions of improving the efficiency of leadership in terms of structural changes in the economy

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нас завжди надихають великі лідери. Намагаючись пояснити причини успіху цих людей зазвичай говорять про вдало розроблені стратегії, прозорливість, вміння своєчасно пристосовуватися до змін бізнес-середовища або примітивно пояснюємо це везінням. Однак насправді лідерство має значно глибше підґрунтя.

Неважливо, чого намагаються досягти лідери – розробити успішну стратегію, підвищити результативність діяльності, вдало підібрати персонал або створити оптимальний соціально-психологічний клімат у колективі, - їх успіх залежить передусім від того, яким чином вони це зроблять.

Навіть якщо стратегія буде сформована бездоганно, розроблені необхідні плани, але при цьому лідер не виконає своє головне завдання - не спрямує здібності, емоції та творчий потенціал